

Prof. UMK dr hab. Ewa Głowacka
ul. Stawisińskiego 5 D/50 87-100 Toruń
e-mail: egt@umk.pl

R e c e z n z j a
rozprawy doktorskiej mgr Magdaleny Wójcik
pt. *Web 2.0 w działalności usługowej instytucji książki*
przygotowana na zamówienie Rady Wydziału ZiKS
Uniwersytetu Jagiellońskiego

Uwagi wstępne

W ostatnich latach otoczenie instytucji książki jest coraz bardziej dynamiczne i zmienne. Wspomniane instytucje znajdują się obecnie pod presją bardzo wielu czynników, przede wszystkim: ciągłych przemian technologicznych, cyfrowej informacji i kultury, zmieniających się potrzeb, wzorców korzystania z usług i umiejętności użytkowników. Wpływ na zmiany w działalności usługowej instytucji książki ma również rozwój nowej generacji sieci Internet, zwanej Web 2.0, której podstawy stworzyli Tim O'Reilly i John Batelle. Web 2.0 to procesy przekształcania stron WWW z zamkniętych składowisk informacji w dynamiczne źródła treści i usług, tworzenie treści przez całą społeczność, łączenie niezależnych usług, nacisk na łatwość użytkowania i pozytywne wrażenie użytkownika, szybkość działania, wspieranie sprawdzonych standardów. Klient - użytkownik jest uczestnikiem, współtwórcą, konsultantem tych zmian i przeobrażeń. Uwarunkowania te wpływają w znacznym stopniu na zmianę dotychczasowych ról instytucji książki oraz wywołują potrzebę dokonywania znacznych przeobrażeń w sposobach ich działania.

Sposób wykorzystania środowiska Sieci, a szczególnie Web 2.0 w działalności usługowej polskich instytucji książki to temat interesujący z kilku powodów. Po pierwsze – jego opracowanie poszerzy perspektywę badań instytucji książki o najbardziej aktualne aspekty związane z ich działalnością informacyjną, usługową, marketingową i promocyjną. Po drugie – pozwoli przyjrzeć się podobieństwom, różnicom i dobrym praktykom w zakresie wykorzystywania w działalności technologii Web 2.0 i sieci społecznych. Po trzecie – w środowisku polskich instytucji książki nie został jeszcze kompleksowo przebadany.

Ocena merytoryczna i formalna rozprawy

Recenzowana rozprawa jest opracowaniem liczącym 285 stron, z czego ponad 200 to jej główna treść, którą poprzedza kilkunastostronicowy wstęp, abstrakt i słowa kluczowe, a pozostałe strony wypełnia bogata bibliografia (łącznie 367 opisów dokumentów tradycyjnych i elektronicznych), indeks nazwisk, spis rysunków, tabel i wykresów oraz 4 załączniki (cztery kwestionariusze ankiet: dla bibliotek, księgarni, wydawnictw oraz kwestionariusz wywiadu). Całość ma układ przejrzysty i logiczny, jest starannie zredagowana i wyposażona w trafnie dobrany materiał ilustracyjny.

Autorka rozprawy dokładnie sprecyzowała główne problemy badawcze. Są nimi: problem wykorzystania narzędzi Web 2.0 do prowadzenia działalności usługowej instytucji książki w Polsce na tle innych obszarów ich działalności oraz różnice w sposobie wykorzystania mediów społecznościowych przez instytucje komercyjne i niekomercyjne. Mgr Magdalena Wójcik w wystarczającym stopniu wyjaśniła też rozumienie kluczowych w pracy pojęć związanych z Web 2.0. Przedstawiła zakres badanych instytucji, w ramach bibliotek badania prowadzone są dla bibliotek publicznych, gdyż biblioteki naukowe doczekały się już fragmentarycznych badań w ramach podjętej w rozprawie tematyki. Charakteryzując istniejące piśmiennictwo przedmiotu oraz stan badań Autorka trafnie zauważyła, że w zagranicznej i polskiej literaturze przedmiotu brakuje kompleksowych badań empirycznych obejmujących wybraną w rozprawie problematykę.

Praca składa się z dwóch części – teoretycznej i empirycznej. W części teoretycznej mieszczą się rozważania dotyczące działalności usługowej poszczególnych rodzajów instytucji kultury – kolejno: bibliotek publicznych, księgarni, wydawnictw. Treści w niej zawarte opracowano na podstawie dobrze dobranej i opracowanej literatury przedmiotu. Autorka traktuje działalność usługową bibliotek jako pochodną ich funkcji społecznych i analizą bardzo trafnie obejmuje te procesy i czynności, które bezpośrednio służą zaspokajaniu potrzeb użytkowników. Ujmuje działalność usługową bibliotek publicznych w kontekście ich roli jako instytucji kultury, instytucji książki – słusznie w tym miejscu nawiązując do rozważań prof. Migonia rozszerzającego tę rolę i postrzegającego bibliotekę jako instytucję komunikacji służącą propagowaniu kultury przekazu. W rozprawie problematyka działalności usługowej bibliotek publicznych została przeanalizowana na kilku bardzo dobrze dobranych płaszczyznach: realizacji zobowiązań instytucji publicznej, instytucji książki, realizacji misji instytucji kulturalnej i edukacyjnej, idei „otwartej biblioteki”,

postrzegania działalności biblioteki jako elementu procesu mediacji oraz przejawu nowoczesnego sposobu myślenia. Obszary te są najistotniejsze w działalności usługowej bibliotek. W omawianej rozprawie zostały one dobrze dobrane i scharakteryzowane. W następnej kolejności w części pierwszej przedstawiono podstawowe obszary zastosowań Internetu oraz mediów społecznościowych w bibliotekach. W analogicznym układzie zaprezentowano działalność usługową i wykorzystanie sieci Internet w pozostałych instytucjach książki. Całość została starannie przemyślana, dobrano najważniejsze aspekty działalności i przedstawiono je w wystarczającym stopniu.

Część druga pracy zawiera opis badań empirycznych. Na początku na podstawie analizy literatury przedmiotu sformułowano trzy uzasadnione hipotezy badawcze. Zadeklarowano również, że przedmiotem badań jest działalność usługowa instytucji książki prowadzona za pośrednictwem Internetu. Głównym celem badań było określenie zakresu i form wykorzystania Internetu w działalności komercyjnej i niekomercyjnej tych instytucji. Nie zdecydowano się na przeprowadzenie badań reprezentatywnych, a przedmiotem zainteresowań Badaczki było zdefiniowanie obszarów wykorzystania Sieci i mediów społecznościowych, częstotliwość ich wykorzystania, główne tendencje związane z ich stosowaniem. Do tak sformułowanego celu badań dobrano ciekawą – rzadko w bibliotekoznawstwie stosowaną metodologię mieszaną, w której stosuje się i integruje metody ilościowe i jakościowe. Jak nadmienila Autorka ten paradygmat badawczy stosowany jest głównie w badaniach użytkowników informacji oraz społeczności wirtualnych.

Autorka w badaniach własnych posłużyła się dwiema technikami – ankietą – do badań zakresu i sposobu wykorzystania narzędzi Internetu i wywiadu – dla określenia przyczyn i perspektyw ich wykorzystania. Tak dobrana mieszana metodologia badań, dzięki technikom ilościowym daje sposobność przebadania dużej części populacji, zapewnia również możliwość pogłębienia wyników badań oraz łatwiejszej ich interpretacji poprzez zastosowanie technik jakościowych. Można zatem stwierdzić, że Autorka dobrała właściwe podejście badawcze. Trochę wątpliwości budzi tu jedynie terminologia z zakresu metodologii. Wywiad i ankieta są w badaniach prezentowanych w pracy narzędziami najniższego rzędu stosowanymi w metodzie jakościowej i ilościowej – więc należałoby je zaliczyć do technik, nie metod badawczych – tutaj mam odrębne zdanie.

Dobór próby badań ankietowych właściwie dostosowano do celu badań. Zwrotność ankiety – zawsze poniżej 70% nie jest rewelacyjna, jednak można ją uznać za wystarczającą. Wywiady przeprowadzono w 22. właściwie dobranych instytucjach.

Wyniki badań uzyskane przy zastosowaniu metody ilościowej zostały bardzo przejrzysto uporządkowane i przedstawione. Autorka ujęła je dokonując porównań w poszczególnych rodzajach instytucji kultury. Porównania te dotyczyły następujących zagadnień: zakresu i sposobów wykorzystania wybranych narzędzi informacyjno-komunikacyjnych; obszarów wykorzystania Internetu, wykorzystania mediów społecznościowych. Wyniki i wnioski z badań zostały przedstawione na tle zgromadzonych na bazie analizy literatury przedmiotu analiz prowadzonych w innych krajach. Dzięki takiemu ich przedstawieniu i uporządkowaniu oraz wizualizacji szczegółowych informacji na czytelnych wykresach, w pracy zarysowano klarowny obraz sytuacji w badanych obszarach.

Druga część badań dotyczyła zagadnień jakościowych. Autorka skoncentrowała się w nich na uzyskaniu odpowiedzi na temat strategicznych rozwiązań w wykorzystaniu mediów społecznościowych w badanych instytucjach. Dokonała tu diagnozy problemów i źródeł potencjalnych trudności. Na podstawie badań empirycznych (zdiagnozowane problemy) oraz literatury przedmiotu przedstawiła również model strategii ich wykorzystywania w instytucjach książki. Wydaje się to niezłym pomysłem, pokazującym możliwości porządkowania takich działań w instytucjach. Na koniec Autorka wybrała i przedstawiła po dwa przykłady dotyczące każdego rodzaju badanych instytucji dobrych praktyk wykorzystania mediów społecznościowych.

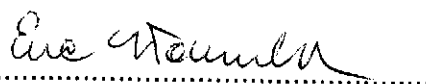
Część merytoryczną pracy oceniam wysoko. Autorka zrealizowała sformułowane we wstępie cele badawcze. W badaniach posłużyła się dobrze dobranym do przedmiotu badań paradygmatem badawczym, prawidłowo wykorzystwała stosowane w nim metody i narzędzia, dzięki czemu pokazała spójny obraz wykorzystania Internetu w instytucjach książki. Wyniki oraz wnioski z badań są przejrzyste i logicznie zaprezentowane oraz często umieszczone w kontekście sytuacji na świecie w tym zakresie.

Struktura pracy jest logiczna. Na uwagę zasługuje, nie tak częsta w pracach tego rodzaju praktyka stosowania podsumowań po każdej ważnej, osobnej merytorycznie części materiału. Sprawnie skonstruowano zakończenie

podsumowujące rezultaty badań w kontekście ich założeń. Strona językowa i edytorska jest bardzo staranna (bardzo nieliczne błędy językowe i literówki). Przygotowany aparat naukowy nie budzi zastrzeżeń.

Wnioski końcowe

Rozprawa doktorska mgr Magdaleny Wójcik ma dużą wartość poznawczą. Na szczególne podkreślenie zasługuje jej nowatorskie w polskim bibliotekoznawstwie i informacji naukowej podejście do badania wykorzystania Internetu w działalności usługowej polskich instytucji książki. Autorka zastosowała rzadko jeszcze stosowany w omawianej dziedzinie model metodologii prowadzenia takich badań i sprawnie go wykorzystwała, dzięki czemu uzyskaliśmy kompleksowy obraz aktualnej sytuacji. Wśród instytucji bibliotecznych skupiła się na bibliotekach publicznych, co było dobrym rozwiązaniem z co najmniej dwóch powodów: braku takich szerszych analiz oraz szerokich – podobnie jak w wypadku innych analizowanych instytucji ról społecznych i kręgów odbiorców usług. Wyniki badań znacznie poszerzają wiedzę odnośnie do najnowszych aspektów i form świadczenia usług i ich marketingu przez instytucje książki. Wyniki zostały starannie opracowane i ukazane na tle badań światowych. W podsumowaniu stwierdzam, że rozprawa mgr Magdaleny Wójcik w pełni odpowiada wymaganiom określonym w art. 13 *Ustawy z dn. 14.03.2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym*. Niniejszym wnioskuję o dopuszczenie mgr Magdaleny Wójcik do dalszych etapów przewodu doktorskiego.



[prof. UMK dr hab. Ewa Głowacka]

]